

Autor: Mgr. Lenka Fišerová
Škola: Gymnázium, Kadaň, 5. května 620, po.
Vytvořeno: listopad 2012
Kód: VY_32_INOVACE_13_05Fis_ChLPVG

Předmět: CHEMIE
Ročník: 2. ročník VG

Téma: S – prvky

Cíl: Prakticky ověřit vlastnosti alkalických kovů a jejich sloučenin. Dokázat kationty kovů v roztocích jejich solí pomocí plamenové zkoušky.

Název projektu: Tvorba učebních materiálů pro moderní výuku

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Datum:

Třída:

Jméno:

Spolupracoval (a):

Laboratorní práce z chemie č.

Téma: S-prvky

Úkoly:

1. Porovnejte zbarvení plamene kationty kovů a pomocí plamenové zkoušky zjistěte, které kationty jsou přítomny v roztocích neznámých solí.
2. Porovnejte acidobazické vlastnosti kalcinované sody a jedlé sody.
3. Charakterizujte hořčík a připravte několik jeho sloučenin.
4. Jaké vlastnosti mají alkalické kovy? Jak reagují alkalické kovy s vodou?

Pomůcky: kádinky, chem. lžičky, špejle, vata, zkumavky, držák na zkumavky, chem. kleště, kahan, zápalky, ochranné pomůcky, nůž, hodinové sklíčko

Chemikálie: roztoky solí s kationty Li^+ (LiCl), Na^+ (NaCl), K^+ (KCl), Ca^{2+} [$\text{Ca}(\text{NO}_3)_2$], Sr^{2+} [$\text{Sr}(\text{NO}_3)_2$], Ba^{2+} [$\text{Ba}(\text{NO}_3)_2$], Cu^{2+} ($\text{CuSO}_4 \cdot 5 \text{H}_2\text{O}$), voda, Na_2CO_3 a NaHCO_3 , 20 % HCl , Mg (hoblínky nebo páska), Na (nebo K), indikátory - fenolftalein FFT, univerzální indikátorový papírek UIP

Úkol č. 1 - Porovnejte zbarvení plamene kationty kovů a pomocí plamenové zkoušky zjistěte, které kationty jsou přítomny v roztocích neznámých solí.

Postup:

Připravte velmi malé množství koncentrovaných roztoků vybraných solí a ke každému roztoku připravte špejli, jejíž 1 konec omotejte vatou. Špejle nesmíte zaměňovat!!!

Poté vatou na špejli namočte do roztoku dané soli a vložte na okraj nesvítivého plamene v jeho spodní části – špejle se nesmí dotýkat hořáku! Pozorujte charakteristické zbarvení plamene. Postup zopakujte se všemi roztoky solí.

Nakonec pomocí barevné plamenové zkoušky zjistěte, které kationty jsou přítomny ve 2 neznámých roztocích solí.

Pozorování:

• Doplňte v tabulce charakteristické zbarvení plamene všech pozorovaných kationtů solí. Použijte výrazy: *světle růžovofialový, žlutooranžový, karmínově červený, žlutozelený, zelený, cihlově červený, oranžovočervený* (zároveň v tabulce příslušnou barvu zakreslete pastelkou).

kation kovu	Li ⁺	Na ⁺	K ⁺	Ca ²⁺	Sr ²⁺	Ba ²⁺	Cu ²⁺	neznámý vzorek X	neznámý vzorek Y .....
zbarvení plamene									

- Který kation nepatřil mezi kationty s-prvků? .....
- Které kationty obsahovaly neznámé vzorky solí? (+doplňte do tabulky):.....
- Kde se využívá barvení plamene solemi kovů? .....

Úkol č. 2 - Porovnejte acidobazické vlastnosti kalcinované sody a jedlé sody.

Postup:

Ve 2 zkumavkách připravte vodné roztoky Na₂CO₃ a NaHCO₃. Pomocí UIP změřte jejich pH, poté do obou přikápněte FFT. Zkumavku s roztokem NaHCO₃ uchyťte do držáku na zkumavky a zvolna zahřejte k varu. Pozorujte změnu zbarvení.

Pozorování:

- Doplňte tabulky:

	systematický název soli	triviální název soli	barva	skupenství	vzhled	rozpuštnost ve vodě
Na ₂ CO ₃						
NaHCO ₃						

vodný roztok soli	naměřené pH	zbarvení (+ intenzita) po přikápnutí FFT	acidobazické vlastnosti (+síla)	použití (2-3)
Na ₂ CO ₃				
NaHCO ₃				

- Tepelný rozklad NaHCO₃ (tzv. **KALCINACE**) vyjádřete chem. rovnicí:

.....

Popište a vysvětlete změnu intenzity zabarvení FFT při zahřívání roztoku NaHCO_3 .

.....
.....

• Odpovězte (vzorce sloučenin):

Která ze solí se používá v odstranění trvalé tvrdosti vody (tj. ke změkčování vody)?.....

Která ze solí se používá k odstranění překyselení žaludku? .....

Která ze solí je hlavní součástí kypřícího prášku do pečiva ?

.....

Která vznikající látka způsobuje nakypření těsta během pečení ?

.....

Zjistěte, pod jakým číselným symbolem E..... se NaHCO_3 vyskytuje v potravinářských výrobcích.

Úkol č. 3 - Charakterizujte hořčík a připravte několik jeho sloučenin.

Postup:

a) Popište vlastnosti hořčíku:

b) Proveďte reakci Mg s vodou:

Do zkumavky dejte malý kousek hořčíkové pásky a přilijte trochu vody. Sledujte rychlost reakce. Po chvíli zkumavku zahřejte. Přikápněte FFT a sledujte barevné změny indikátoru.

c) Proveďte reakci Mg s kyselinou:

Do zkumavky nalijte malé množství 20 % HCl a přidejte malý kousek Mg – pásky (nebo několik hoblinek). Nastává prudká reakce, při které uniká plyn a uvolňuje se teplo. Plyn jímejte do suché zkumavky obrácené dnem vzhůru a ve svítivém plameni kahanu plyn uvolněte ze zkumavky. Reakce je doprovázena hlasitým štěknutím (malý výbuch).

d) Proveďte hoření Mg:

Kousek hořčíkové pásky vložte v chem. kleštích do nejteplejší části nesvítivého plamene kahanu. Nastává chem. reakce, při které hořčík hoří oslnivým bílým plamenem (ochranné pomůcky na oči) a mění se v bílý prášek. Vzniklý prášek nasypete do zkumavky, přilijte trochu vody a přikápněte FFT. Pozorujte změnu zabarvení indikátoru.

Pozorování:

a) • Doplňte tabulku:

	umístění v PSP		vlastnosti				Kov / nekov / polokov
	perioda	skupina	barva	skupenství	vzhled	lesk	
HOŘČÍK							

b) • Napište chem. rovnici reakce hořčíku s vodou. Pojmenujte vzniklé produkty.

.....

Popište a vysvětlete změnu zbarvení indikátoru:.....

c) • Napište rovnici reakce Mg s kys. HCl. Pojmenujte vzniklé produkty.

.....

Doplňte: Tato reakce patří mezi *endotermické* / *exotermické* reakce.

Vyjáďte chem. rovnici reakci vzniklého plynu s kyslíkem v plameni kahanu. Co je podstatou štěknutí?

.....

d) • **Spalování hořčíku v plameni** kahanu vyjáďte chem. rovnici. Pojmenujte vzniklý produkt.

.....

Reakci produktu s vodou zapište chem. rovnici. Produkt pojmenujte.....

Uveďte, k jaké barevné změně indikátoru dochází a proč?

.....

• Na základě pozorování rozhodněte: HOŘČÍK je prvek *kyselinotvorný* / *zásadotvorný*.

Úkol č. 4 - Jaké vlastnosti mají alkalické kovy? Jak reagují alkalické kovy s vodou?

Postup:

Popište vlastnosti sodíku (draslíku).

Pozorujte reakci Na (nebo K) s vodou. Reakci provede vyučující. (Na, K jsou silné žíraviny - nebezpečí poleptání, suché nádoby podmínkou, ochranné pomůcky!!).

Do velké kádinky naplněné do poloviny vodou přidá vyučující pár kapek indikátoru FFT. Poté do kádinky opatrně vhodí v chem. kleštích velmi malý kousek alkalického kovu. Pozorujte reakci na vodní hladině a zaznamenejte změnu zbarvení roztoku.

Pozorování:

	umístění v PSP		vlastnosti				kov / polokov / nekov
	perioda	skupina	barva + skupenství	tvrdost	porovnání s hustotou vody	acidobazické vlastnosti (+ intenzita)	
SODÍK							
DRASLÍK							

• Doplňte tabulku:

• Napište chem. rovnice reakcí sodíku i draslíku s vodou. Pojmenujte vzniklé produkty.

.....

.....

Doplňte: Tyto reakce patří mezi *endotermické* / *exotermické* reakce.

Popište průběh reakce Na s vodou v kádince. ....

.....

V čem se liší reakce obou kovů s vodou?.....

.....
Popište a vysvětlete změnu zbarvení indikátoru:.....

- Na základě pozorování rozhodněte: ALKALICKÉ KOVY jsou *kyselinotvorné* či *zásadotvorné*.

Jsou / nejsou to silné žíraviny.

Závěr LP: Vyberte a doplňte správné údaje.

- V dnešní LP jsme si ověřily, že s-prvky jsou *málo reaktivní / velmi reaktivní*.

Jejich kationty charakteristicky zbarvují plamen a jsou to prvky *kyselinotvorné / zásadotvorné*.

Důkazem toho jsou sloučeniny (4 vzorce): .....

- Naučili jsme se odvozovat vlastnosti prvků z jejich umístění v PSP.

Víme, že a) zásadotvorné prvky nalezneme v *levé / pravé* části PSP

kyselinotvorné prvky nalezneme v *levé / pravé* části PSP

- b) zásaditý charakter prvků roste ve skupině směrem *nahoru / dolu*

(tzn. draslík je *méně zásaditý /zásaditější* než sodík)

Použité zdroje:

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Mgr. Lenka Fišerová.